

Guia per al desenvolupament de competències d'empleabilitat per a joves ESTRATÈGIES D'INTERVENCIÓ PER A LES FAMÍLIES

Maria Teresa Marzo Arpón;
Josefina Sala Roca; Laura Arnau
Sabatés; Mercè Jariot Garcia

Grup de recerca IARS

2015-Versió pilot

INTRODUCCIÓ

Les competències tècniques són molt importants per inserir-se en l'actual mercat laboral. No obstant això, hi ha unes competències personals bàsiques, que anomenem *competències d'empleabilitat*, que són tant o més importants per aconseguir una feina, mantenir-la i promocionar-se, independentment del sector professional. Aquestes competències s'adquireixen en edats prelaborals en el marc familiar i en altres contextos com l'escola i el grup d'iguals, i no només són necessàries per a l'àmbit laboral, sinó també per al personal i l'acadèmic. Aquesta guia pretén ser una ajuda per als pares i mares de joves d'entre 12 i 18 anys per reforçar el desenvolupament d'aquestes competències.

El Grup de Recerca IARS (Infància i Adolescència en Risc Social) ha desenvolupat un model de competències d'empleabilitat¹ que recull quines són aquestes competències bàsiques. N'inclou vuit: autoorganització, construcció del projecte professional, presa de decisions i resolució de problemes, treball en equip, comunicació, flexibilitat, perseverança i responsabilitat i coresponsabilitat. Així mateix, el grup ha elaborat un test (*The big eight +12*) que mesura aquestes competències² i que està en fase de validació.

En els apartats següents es presenten cadascuna d'aquestes competències, i algunes estratègies per millorar-les des de casa.

1. AUTOORGANITZACIÓ

L'autoorganització és una competència que es relaciona directament amb la gestió del temps i la planificació de les tasques. Quan un noi o noia té aquest control del temps i sap planificar-se la jornada, té més possibilitats d'assolir amb èxit les tasques encomanades.

Algunes de les recomanacions per optimitzar el temps i planificar l'execució dels encàrrecs de manera eficient són:

1. Elaborar un calendari setmanal, amb l'horari de classes, l'horari de les activitats extraescolars, el temps d'estudi (individual o de treball en grup) i les tasques domèstiques encomanades.
2. Planificar les hores que es dedicaran a cadascuna de les activitats recollides en el calendari setmanal. A més de les activitats amb un horari i una periodicitat estable, convé estimar un temps per a les activitats d'oci i familiars i per a imprevistos (anar al metge, a una festa d'aniversari...). Una bona pràctica és reservar cada setmana les mateixes hores en el mateix dia per a la mateixa activitat; d'aquesta manera, és més fàcil adquirir una rutina d'estudi i de treball i execució per a les tasques assignades. Aquesta planificació pot estar afectada per la dedicació horària, a l'alça o a la baixa, per l'eliminació de classes o la suspensió d'alguna activitat, que s'ha d'aprofitar per avançar feina, anar més alliberat i ampliar el temps d'oci.
3. Escriure la planificació feta per poder-la consultar i així poder comparar el temps real que s'ha utilitzat per a cadascuna de les activitats i els resultats obtinguts, de manera que es pugui ajustar més l'horari, sense caure en un control exhaustiu que posi més èmfasi en el compliment de l'horari que en la tasca en si mateixa. Segons les característiques de la persona, per anotar aquesta informació s'utilitzarà paper o eines informàtiques de gestió de l'agenda.

¹ Arnau-Sabatés, L., Marzo, M., T., Jariot, M. i Sala-Roca, J. (2013). *Learning basic employability competence: a challenge for the active labour insertion of adolescents in residential care in their transition to adulthood*. *European Journal of Social Work*, 17(2), 252-265.

² <http://ddd.uab.cat/record/128299?ln=ca>

Per exercitar l'autoorganització dels joves, també podem aprofitar qualsevol situació en què necessitin planificar-se, com podria ser una sortida de colònies. Així podem fer que el jove elabori una llista de les activitats que farà i de quins materials necessitarà, i planifiqui si cal comprar alguna cosa i quan ho ha de fer, quina serà l'hora de sortida i a quina hora s'haurà de llevar, etc.

Una autoorganització adequada permet ser més eficient i més efectiu en relació amb els objectius que ens hem marcat, siguin de l'àmbit que siguin: formatiu, laboral, domèstic... Col·locar totes les tasques en l'horari setmanal pot ser un exercici excessiu i complex per als adolescents, però una bona pràctica seria organitzar les tasques en tres documents per separat: l'horari escolar, l'horari de tarda de dilluns a divendres i l'horari del cap de setmana, en què cal compaginar temps destinat a la feina de l'institut, temps d'oci, temps per compartir amb la família i temps per col·laborar en les tasques domèstiques.

2. CONSTRUCCIÓ DEL PROJECTE PROFESSIONAL

Imaginar-se el futur professional no és una tasca senzilla. Hi ha joves que ho tenen molt clar, que ja saben què cal estudiar per arribar-hi i com s'han d'acostar a l'exercici professional; però la majoria dubten. Malgrat que són els mateixos nois els qui han d'optar per un camí o per un altre, els pares i mares són les persones més idònies per ajudar-los a reflexionar sobre la formació més ajustada al seu perfil i sobre les possibilitats de l'exercici professional, perquè coneixen el seu caràcter i els seus interessos.

Els passos següents ajudaran els joves a prendre una decisió :

1. Cercar informació sòlida i de diverses fonts i evitar de deixar-se portar pel que estudiaran les amistats o per les modes, de treballar en el que marca la tradició familiar o de decidir tenint en compte el reconeixement social. En aquest primer moment també és recomanable imaginar-se el treball real del dia a dia. Quan un noi o noia no sap què estudiar, una manera d'orientar-lo és ajudar-lo a descartar o eliminar aquelles feines a què segurament no vol dedicar-se; d'aquesta manera, es va reduint el cercle als interessos personals.
2. Proposar fites assolibles. Malgrat que hi ha feines que poden ser molt atractives, és molt important que els nois prenguin la decisió amb relació a la formació que han de seguir atenent a criteris realistes i objectius (limitacions físiques, econòmiques o intel·lectuals). Tot i l'esforç que tots saben que hauran de fer, és necessari analitzar i valorar aquests factors que condicionen l'èxit de la formació.
3. Amb l'objectiu professional decidit, els nois han de triar el centre formatiu que ofereix els estudis escollits tenint en compte aspectes com ara el pla d'estudis, la durada, el reconeixement del títol, el preu, la ubicació..., i el fet de si ofereixen experiències a través de pràctiques, col·laboracions, autoformació, etc.

Per desenvolupar aquesta competència són molt oportuns els moments de conversa familiar davant els telenotícies o les celebracions familiars, així com acudir al Saló de l'Ensenyament com a aparador de les formacions que obren camins professionals. També pot ser útil al jove conèixer les experiències de les persones properes dins i fora de la família, ja que li permetran acostar-se a diferents realitats professionals, i també a les trajectòries formatives i laborals que han necessitat aquestes persones per exercir aquesta professió. Podem incentivar el jove que preguntí a l'oncle, al cosí, al veí, per la professió en què té interès, perquè aquest li expliqui què és el que fa, els estudis que ha hagut de fer per aconseguir la feina, com va entrar a l'empresa, les condicions laborals, etc., i un dia li ensenyi el lloc de treball.

3. PRESA DE DECISIONS I RESOLUCIÓ DE PROBLEMES

En la vida de cada dia sorgeixen multitud de problemes que cal afrontar. Fer-ho de manera impulsiva i irreflexiva sovint té conseqüències negatives. En l'àmbit laboral succeeix el mateix. Per això és important desenvolupar la capacitat reflexiva prèviament a accedir al món laboral, en la resolució dels problemes del context quotidià.

Per resoldre bé els problemes, cal fer-ho de manera estructurada i reflexiva. Els passos habituals que cal seguir són:

1. Definir el problema. Sovint sentim malestar però ens costa identificar el que ens passa. Per tant, cal identificar quin és el problema. Aquest és un pas absolutament necessari per poder resoldre'l.
2. Definir quin és l'objectiu que volem aconseguir. Aquest és un pas important, perquè sovint els joves confonen el que volen aconseguir amb el que tenen ganes de fer. Així, en una discussió amb un amic obliden fàcilment que el que volen és aclarir el malentès i passen al que desitgen fer, que és retreure-li tot el que creuen que l'altre ha fet malament.
3. Fer una pluja d'idees de possibles coses que podríem fer per arribar on volem. En aquesta fase no s'han de limitar les idees, només deixar que flueixi tot allò que se'ns pot ocórrer... És bo poder-ho apuntar.
4. Valorar les conseqüències que tindria cadascuna de les opcions que se'ns han acudit.
5. Analitzar quina estratègia sembla més efectiva.
6. Aplicar-la.
7. Valorar si ha funcionat. Si ha estat així, perfecte. Si no, tornem a avaluar el problema i seleccionem una altra estratègia.

Podríem aplicar aquesta estratègia a problemes habituals de la vida quotidiana del jove, com ara un malentès amb un company, l'elaboració d'un treball, un telèfon que no li funciona i que s'acaba de comprar. Així, per exemple, imaginem que ha tornat de mal humor amb la gent de la colla amb qui habitualment surt d'esbarjo queixant-se que són «avorrits i un plom». Podem acompanyar-lo aplicant el procés que hem explicat abans:

1. Li demanem que ens digui per què els considera avorrits i un plom, què el fa estar malament amb ells...
2. Li preguntem què voldria que canviés en relació amb aquests amics, si voldria trobar-ne uns altres, si voldria que fessin coses diferents quan surten...
- 3 i 4. Li demanem que pensi quines coses podria fer per aconseguir allò que vol, i que les apunti en un paper i reflexioni sobre quines conseqüències positives i negatives podrien tenir aquestes opcions.
- 5 i 6. A partir d'aquí li demanem quina opció li sembla més efectiva per allò que vol i com l'aplicaria.

7. Després, li preguntem com li ha funcionat, si hi ha alguna cosa que caldria arreglar i si cal avaluar altres possibilitats.

Sempre és millor començar per problemes que no suposin una alta càrrega emocional, en què és més fàcil fer aquest procés racional, i quan s'ha agafat prou experiència en aquesta estratègia s'aplica a situacions amb més càrrega emocional.

A vegades no hi ha un problema però s'ha de prendre una decisió. Per això es poden utilitzar les mateixes fases descrites en la resolució de problemes. Hi ha moltes situacions quotidianes en què podem treballar-ho aprofitant, per exemple, que el nostre fill ens explica alguna situació en què ha de prendre una decisió i està indecís o, al contrari, a punt de prendre una decisió precipitadament.

Exemple 1

Situació: pot ser que el nostre fill hagi de decidir en quina activitat extraescolar es vol apuntar i estigui indecís.

Acompanyament: en aquest cas, per exemple, podem ajudar-lo fent amb ell una llista de totes les activitats possibles, marcant les que li farien més il·lusió, analitzant el perquè (si ell creu que els horaris són compatibles amb altres activitats que pugui portar a terme, si té la logística necessària com ara desplaçaments, material necessari, etc., quins beneficis en pot obtenir), i prioritzant les que li semblen més interessants. I quan porti uns mesos fent l'activitat podem demanar-li si creu que va prendre una bona decisió i per què.

Exemple 2

Situació: el nostre fill vol comprar-se un mòbil amb els diners que ha rebut dels regals de Nadal i hi ha el perill que es precipiti i compri el primer que vegi, o el més car, perquè és el que ha vist per la televisió.

Acompanyament: podem ajudar-lo preguntant-li si hi ha alguna altra cosa que necessiti a part del mòbil i si el mòbil és el més prioritari; si es vol gastar tots els diners obtinguts en el mòbil o si pot guardar-ne per a altres coses que en el futur pot necessitar; quines prestacions necessita que tingui el mòbil amb relació a les seves necessitats, i quines poden ser interessants però prescindibles, podem demanar-li que valori les prestacions respecte al preu, que miri a quins llocs pot comprar-lo i que valori on li pot sortir més bé de preu, i on li donen més garanties, etc. Al cap d'uns mesos, li podem demanar com valora ara la decisió que va prendre en aquell moment.

4. TREBALL EN EQUIP

El treball en equip és una competència que requereix una predisposició personal de cadascun dels membres per resoldre dificultats que es presenten i, mitjançant el consens, ser conscient de quines aportacions es poden fer al grup per assolir un objectiu comú i tenir la predisposició per col·laborar a assolir aquest objectiu.

A més de les oportunitats que brinda l'escola, a casa també es donen moltes situacions propícies per desenvolupar la competència del treball en equip, com pot ser preparar els entrepans per a l'excursió del dissabte, pintar l'habitació de l'estudi, organitzar una excursió o un viatge, fer la neteja setmanal o preparar una festa d'aniversari.

L'adquisició d'aquesta competència passa per tres nivells:

1. El noi o noia ha de participar de manera activa i responsable en el treball col·lectiu i ha de mostrar una bona actitud vers el grup. És recomanable començar per tasques de complexitat baixa, en què les pautes estiguin molt ben definides i en què el grup estigui dirigit per un adult.
2. El noi o noia ha d'implicar-se en la consolidació i la cohesió de l'equip, ha d'afavorir la bona comunicació entre els components i ha de contribuir a l'eficàcia i l'efectivitat del grup. L'encàrrec ja té un nivell de complexitat superior i la planificació i l'organització són a càrrec dels participants, sota la supervisió d'un adult.
3. El noi o noia ha de saber veure què és el que pot aportar a l'equip i què hi poden aportar els altres i vetllar per la integració de tots els membres i contribuir a orientar-los cap a la consecució d'un índex de rendiment elevat, tant individual com grupal. L'adult té un paper residual al llarg del procés.

Els encàrrecs grupals són exercicis que permeten reconèixer els nivells d'assoliment d'altres competències, com ara la comunicació, la presa de decisions, la resolució de conflictes, la perseverança, la flexibilitat, la responsabilitat i coresponsabilitat, així com el mateix treball en equip.

5. COMUNICACIÓ

La comunicació és una competència essencial en les nostres societats. No sols és fonamental en l'àmbit escolar, amb els amics i amb la família, sinó que també és molt important en l'àmbit laboral. Saber presentar-se correctament a una feina, comunicar-se amb els companys de feina i ocupadors, respectant les diferents opinions, valors i cultures, és essencial per obtenir una feina, mantenir-la i promocionar-se.

En el marc de les relacions familiars, la comunicació entre els membres de la família és recurrent. Per tant, és un espai en què es poden treballar les habilitats comunicatives. Els pares i mares estan presents en moltes de les accions comunicatives dels seus fills amb companys i altres persones. És per això que poden ajudar molt els seus fills a millorar les habilitats comunicatives. Així, podem demanar als nostres fills com ha anat el dia, que ens relatin una excursió que han fet; podem demanar-los que, quan s'hagi de requerir informació o anar a una botiga o al metge siguin ells qui s'expliquin, o que contestin ells al telèfon... D'aquesta manera podrem ajudar-los a ajustar a la situació comunicativa el to i el registre i a utilitzar les fórmules de cortesia (*si us plau, gràcies, li agrairia...*). També els podem encarregar que facin un escrit el dia de l'aniversari de l'àvia. O que valorin i decideixin quina roba es posaran en un esdeveniment no habitual (una celebració, una visita al metge, un dia que surten a representar un acte a l'escola, etc.), que hagin d'argumentar o defensar el tipus d'activitat extraescolar que volen fer, o negociar amb vosaltres un permís de sortida a una festa d'aniversari o la quantitat de la paga setmanal.

Un altre element essencial en l'educació dels fills és ensenyar-los la diferència entre la comunicació assertiva i l'agressiva o passiva. Sovint els joves tenen conflictes amb els companys, o en el si de la família, que generen tensió i la necessitat de defensar el seu punt de vista o posició. Aprendre a defensar i expressar les pròpies idees o interessos respectant els altres és essencial per viure i convida amb altres persones. Podem també ajudar-los assajant a casa alguna escena d'alguna activitat que hagin de fer i que els posi nerviosos (com podria ser haver d'anar a parlar amb un professor per explicar-li que han extraviat un treball i no el podran presentar al dia; o haver-li de dir a un amic que els molesta molt alguna cosa, o que no li volen deixar allò que els va demanar, etc.).

6. PERSEVERANÇA

La perseverança és una competència que comporta constància en l'esforç per aconseguir el que un es proposa malgrat les dificultats que puguin sorgir. Aquesta és una competència molt necessària per progressar tant en l'àmbit acadèmic com laboral.

Un dels espais per excel·lència en què els nens i joves han de començar a treballar la perseverança és a l'hora de fer els deures o estudiar. Aquest és un espai fonamental per a la formació acadèmica, i cal acompanyar-los ja en els inicis. En primer lloc, cal marcar un temps racional i assumible per a cada edat. Cal buscar la franja temporal més adient per evitar situacions que dificultin l'estudi com són el cansament, la gana, etc. També cal cercar que hi hagi una recompensa després de l'esforç, com pot ser que després de fer els deures pugui jugar a alguna cosa, o veure una estona la televisió, etc. I cal també reforçar verbalment els esforços que fa i el temps que ha dedicat a fer aquella tasca, estudiar, etc. Aquest reforç verbal servirà perquè el nen o jove integri i interioritzi l'esforç com un valor positiu.

A vegades a la llar es presenten també situacions en què podem marcar-nos objectius conjunts que només assolirem amb perseverança i implicar-hi els joves. Així, per exemple, podríem proposar-nos pujar una muntanya d'una certa altitud a l'estiu, i prèviament dedicar els diumenges a fer caminades que ens preparin físicament per poder assolir el nostre objectiu. Posteriorment l'experiència viscuda serà un referent que podrem emprar en l'educació dels nostres fills.

7. FLEXIBILITAT

Aquesta competència és necessària per afrontar diferents situacions i contextos laborals i per saber-se adaptar als canvis que constantment s'hi produeixen.

Algunes situacions habituals en què els vostres fills han de demostrar que són flexibles en relació amb el que havien acordat amb els companys de classe o el seu grup d'amics, o bé amb ells mateixos, serien acceptar d'anar a veure una pel·lícula diferent de la que s'havia decidit, admetre les opinions dels altres malgrat que no coincideixin amb les pròpies, participar amb el grup en la sortida planificada malgrat que hi hagi hagut un canvi de plans a darrera hora, rectificar quan s'han marcat algun objectiu que, després d'haver perseverat per assolir-lo, veuen que han d'abandonar o bé deixar per a un altre moment. Per ajudar-los a fer-ho, pot ser útil explicar-los que sovint els plans es capgiren i que el malestar que genera la frustració del que s'ha planificat es pot eliminar fàcilment si es busca de veure la situació des d'un altre prisma. Així, per exemple, si els amics han decidit de canviar de pel·lícula, podem preguntar-li si el que li agrada més d'anar al cinema amb els amics és la pel·lícula o estar amb els amics, i fer-li entendre que passarà una bona estona amb els amics i que la pel·lícula la podrà veure un altre dia.

A vegades la inflexibilitat s'observa en relació amb voler sostenir les pròpies idees, conviccions i objectius malgrat que les persones que tenim al costat ens mostrin que estem equivocats. Cal acompanyar els joves fent-los veure que les seves idees són bones però que amb la perspectiva dels altres aquestes poden ser millors. És molt important reconèixer la seva aportació per tal que vegin que no se'ls està menystenint.

8. RESPONSABILITAT

La responsabilitat és una competència bàsica per al món laboral, acadèmic, personal i social. Suposa identificar i assumir els codis ètics i les normes socials i les conseqüències de les pròpies accions.

En aquest sentit la millor manera de desenvolupar la responsabilitat dels nostres fills és demanar-los que valorin les conseqüències que tindran les diferents accions per a ells i per als altres.

En tots els exemples que hem posat anteriorment es pot treballar també la responsabilitat. Així, per exemple, quan elaboren la seva agenda poden pensar en les conseqüències que tindrà en ells i els companys no fer una determinada tasca, com pot ser un treball.